

Relatie tussen OVSE, EU en Raad van Europa

BRIEF VAN DE MINISTER VAN BUITENLANDSE ZAKEN

Aan de Voorzitter van de Eerste Kamer der Staten-Generaal

Den Haag, 12 december 2001

Op 20 maart jl. zond ik aan de Eerste Kamer een notitie over de samenwerking tussen de EU, de Raad van Europa (RvE) en de OVSE op het gebied van de mensenrechten, rechtsstaat en democratie (EK, nr. 244a). Deze notitie was opgesteld als antwoord op de motie van de leden Van der Linden, Van Eekelen, Jurgens, Kohnstamm, Zwerver en Veling van 28 november jl. (EK, nr.133). In deze notitie ben ik ingegaan op de vragen zoals in de motie gesteld, waarbij ik het accent heb gelegd op de huidige samenwerking en mogelijkheden voor verbetering van de samenwerking tussen genoemde organisaties.

Zoals ik in mijn antwoord tevens aangaf, was het Parlement eerder al middels diverse notities geïnformeerd over de posities van de onderscheiden organisaties en de rol die zij moeten vervullen. Dit gebeurde in de brieven van 15 augustus 1997 (Raakvlakken EU, RvE en OVSE op het gebied van de menselijke dimensie, no. 25 472, nr. 1), van 13 juli 1998 (Relatie OVSE-RvE, no. 25 668, nr. 7) en van 4 december 2000 (Ontwikkelingen in de RvE, no. 25 668, nr. 16).

Inmiddels is het Parlement bovendien een notitie toegegaan over de visie van de Regering op de toekomst van de OVSE (nr. 26 355). Ook is het Parlement geïnformeerd over mijn adviesaanvraag aan de Adviesraad Internationale Vraagstukken inzake het Nederlandse Voorzitterschap van de OVSE in 2003 van 27 april jl.

In de brief van 21 juni jl. die de griffier van de Eerste Kamer mij zond als reactie op de eerste notitie is gesteld dat deze notitie vooral een inventariserend karakter had over sa/menwerking tussen genoemde organisaties. In de brief werd voorts aandacht gevraagd voor de prioriteiten die Nederland nu en in de komende jaren nastreeft in de bedoelde organen in onderling verband gezien. Hierbij is tevens gewezen op het OVSE-voorzitterschap dat Nederland waarschijnlijk in 2003 zal bekleden. Voorts zou de positie van de WEU en de WEU-Assemblee bij de vraagstelling dienen te worden betrokken.

¹ De eerder verschenen stukken zijn gedrukt onder EK nrs. 244 en 244a, vergaderjaar 2000–2001.

Het is momenteel nog te vroeg om een definitieve beleidsnotitie op te stellen over de prioriteiten van Nederlandse Voorzitterschappen van de OVSE (2003), van de Raad van Europa (november 2003 tot mei 2004) en van de Europese Unie (tweede helft 2004). Deze notities zullen in een later stadium in de aanloop naar de verschillende voorzitterschappen worden opgesteld. Het verbeteren van de onderlinge samenwerking tussen de onderscheiden organisaties zal onder de verschillende Voorzitterschappen voor Nederland vanzelfsprekend een aandachtspunt zijn.

In antwoord op uw verzoek wil ik u aan de hand van concrete voorbeelden informeren over de wijze waarop door Nederland recent in de drie onderscheiden fora een gecoördineerd beleid is gevoerd. Het betreft een drie Nederlandse prioriteiten, te weten het beleid jegens Tsjetsjenië, het beleid ten aanzien van Armenië en Azerbeidzjan en het onderwerp politie. De voorbeelden maken hopelijk duidelijk dat zoveel mogelijk wordt getracht het beleid op specifieke regio's of onderwerpen, zoals dat in verschillende fora aan de orde komt, te coördineren en te sturen. Bovendien zal ik kort ingaan op de manier waarop het thema terrorisme, dat recent in alle organisaties prioriteit heeft gekregen, aan de orde is gekomen. Hieruit blijkt mijns inziens overduidelijk dat de verscheiden organisaties een eigen rol hebben te spelen.

Tsjetsjenië

Nederland hecht groot belang aan het spoedig vinden van een politieke oplossing van de kwestie Tsjetsjenië. Regelmatig is daarover ernstige bezorgdheid uitgesproken in de RvE, in de OVSE en in EU-kader.

Nederland vindt het belangrijk dat de RvE een actieve rol speelt in het kritisch volgen van het beleid en het optreden van de Russische autoriteiten in Tsjetsjenië, in het licht van de internationale verplichtingen die de Russische Federatie is aangegaan met toetreding tot de RvE. In de OVSE is door Nederland de kwestie Tsjetsjenië regelmatig aan de orde gesteld. Rusland is opgeroepen een politieke oplossing te zoeken en de mensenrechten na te leven. Gezien de Russische pogingen de OVSE en de RvE destijds tegen elkaar uit te spelen (het wel toelaten van RVE experts en het aanvankelijk weigeren van de terugkeer van de OVSE missie) is er ook in EU verband, zowel in Brussel, als in Straatsburg en in Wenen regelmatig geconsulteerd en gecoördineerd met betrekking tot de verschillende activiteiten van RvE, OVSE en EU.

De RvE heeft in Tsjetsjenië drie experts toegevoegd aan het bureau van de Russische Presidentiële Vertegenwoordiger voor de Mensenrechten in Tsjetsjenië. Dit bureau heeft tot taak klachten en informatie te verzamelen over mogelijke schendingen van de mensenrechten in Tsjetsjenië door vertegenwoordigers van de Russische federale autoriteiten en door Tsjetsjeense rebellen. Na terugkeer van de OVSE missie naar Tsjetsjenië in juni 2001, vindt er ter plekke zeer regelmatig overleg plaats met deze RvE experts om de activiteiten van beide organisaties zo goed mogelijk op elkaar af te stemmen. Nederland blijft aandringen op het belang nauwe coördinatie, zowel in het veld als in de hoofdsteden.

In het kader van de afstemming van de inbreng in verschillende internationale fora waar Tsjetsjenië op de agenda staat, kan nog gewezen worden op de nauwe coördinatie die – mede dankzij Nederland – binnen de EU heeft plaatsgevonden ten aanzien van de inbreng in de 56e zitting van de VN Mensenrechtencommissie in Genève en de inbreng in diezelfde periode in Straatsburg. Nederland heeft zich zo gericht ingespannen om afstemming in EU-verband zeker te stellen.

Armenië en Azerbeidzjan

De situatie van de rechten van de mens laat zowel in Armenië als in Azerbeidzjan te wensen over. Nederland hecht groot belang aan het verbeteren hiervan. Daar kunnen zowel de OVSE, als de RvE en de EU ieder vanuit hun eigen invalshoek aan bijdragen.

Nederland heeft zich bij de besluitvorming over de toetreding van Armenië en Azerbeidzjan tot de RvE uiterst kritisch opgesteld. Nederland ging uiteindelijk in het Comité van Ministers van 17 januari 2001 akkoord met de toetreding van beide landen, onder voorwaarde dat er sprake zou zijn van aanhoudende monitoring door de RvE. Daartoe is binnen de reguliere groep voor Democratische Stabiliteit een aparte monitoring-groep opgezet: de Ago-groep (onder voorzitterschap van de Italiaanse permanent vertegenwoordiger – ambassadeur Ago).

Binnen de Ago-groep is Nederland verantwoordelijk voor het dossier politieke gevangenen. De Nederlandse Permanente Vertegenwoordiger bij de RvE maakte in dit kader tot twee keer toe deel uit van een internationale monitoring-missie naar Azerbeidzjan (en Armenië). En marge van zijn reizen kon de Nederlandse PV in Azerbeidzjan een aantal politieke gevangenen bezoeken. Het blijven uitoefenen van een consequente en gemeenschappelijke druk op de autoriteiten van Azerbeidzjan via de RvE biedt naar Nederlandse mening de beste mogelijkheden om het lot van politieke gevangenen in Azerbeidzjan te verbeteren en hun invrijheidstelling te bepleiten.

De OVSE heeft sinds eind 1999 zowel een kantoor in Baku als in Yerevan. Nederland ziet deze OVSE vertegenwoordigingen als een belangrijk instrument voor het bevorderen van de politieke afspraken die in het kader van de OVSE zijn gemaakt, ondermeer op het gebied van de mensenrechten. De kantoren werken ter plekke nauw samen met de Raad van Europa. Nederland leverde het afgelopen jaar overigens het hoofd van het OVSE-kantoor in Baku.

Nederland speelt een leidende rol waar het gaat om afstemming in EU-kader van de inbreng in de OVSE en in de RvE op dit terrein. Dat geschiedt vooral middels afstemming in de EU-werkgroep inzake OVSE en RvE. Daarnaast ziet Nederland er op toe dat in de jaarlijkse ministeriele samenwerkingsraad tussen de EU en Armenië en Azerbeidzjan, in het kader van de partnerschap- en samenwerkingsovereenkomst (PSO) van 1998, het onderwerp mensenrechten en daaraan gelieerde onderwerpen prominent op de agenda staan.

Politie

Politie wordt een steeds belangrijker thema in het buitenlands beleid ten aanzien van het voorkomen en beheersen van internationale crises. Ook dit speelt duidelijk door in alle drie de fora en Nederland zet zich in voor het nauw afstemmen van de diverse activiteiten en het gebruik maken van elkaars capaciteiten, zodat onnodige duplicatie van werkzaamheden en activiteiten wordt voorkomen en waar mogelijk de inspanningen elkaar versterken.

Het RvE programma *Police and Human Rights 1997–2000* heeft een belangrijke bijdrage geleverd aan het streven naar een meer gecoördineerde en gestructureerde benadering van mensenrechten binnen de politie van de lidstaten. Het gaat met name over de rechten zoals deze zijn neergelegd in verschillende verdragen van de Raad van Europa. In de periode van 1997 tot en met 2000 zijn er vele evenementen en activiteiten

georganiseerd in het kader van dit RvE-programma. Nederland heeft het programma breed ondersteund, onder andere door financiering van de detachering van de projectleider. Aan het einde van 2000 is een slotconferentie georganiseerd om het programma af te sluiten. De Raad van Europa heeft besloten om met het programma *Police and Human Rights-beyond 2000* aandacht te blijven besteden aan dit thema. Dit programma wordt gefinancierd uit vrijwillige bijdragen van de RvE-lidstaten. Nederland is wederom bereid een bijdrage te leveren aan de totstandkoming van bepaalde activiteiten binnen dit programma.

In de OVSE is veel aandacht besteed aan de training van politiemensen ter plekke. Een voorbeeld daarvan is de Kosovo Police School, waar lokale politiemensen worden opgeleid. Het onderdeel mensenrechten maakt een belangrijk deel uit van het curriculum, waarbij gebruik wordt gemaakt van de expertise die binnen de RvE is opgebouwd. Hetzelfde gold voor MAPE, een politie trainingsmissie van de WEU in Albanië, die thans is overgegaan in het CARDS-programma van de Europese Commissie. Ook wat dit onderwerp betreft heeft Nederland ingezet op een coherent beleid van de drie organisaties.

In de EU heeft Nederland met Denemarken in 1999 een eerste aanzet gegeven voor de ontwikkeling van een beleid voor de inzet van politie in het kader van de civiele crisisbeheersingskant van het EVDB. Daarbij is veelvuldig gewezen op de noodzaak van goede samenwerking met de RvE en de OVSE waar al de bovengenoemde initiatieven waren ontplooid. De EU kan op dit gebied een duidelijk toegevoegde waarde hebben. Door de Europese Raad van Gotenburg is een politie actie plan vastgelegd, waarvan de ministeriele Politie conferentie in november as. een belangrijk vervolg was.

Terrorisme

EU:

De Europese Raad heeft op 21 september 2001 in een buitengewone bijeenkomst de internationale situatie na de terroristische aanslagen in de Verenigde Staten besproken en de nodige impulsen gegeven aan het optreden van de Europese Unie in de vorm van een actieplan (gevoegd bij het verslag d.d. 25 september 2001 van de Minister van Buitenlandse Zaken). De Europese Raad van Laken (14 en 15 december 2001) zal zich buigen over de voortgang met betrekking tot de implementatie van het actieplan. Het EU-actieplan betreft de volgende beleidsterreinen:

1. Versterking van de politieke en justitiële samenwerking

Actiepunten in dit kader zijn:

- invoering van een Europees aanhoudingsbevel, dat in de plaats zal komen van de huidige regeling voor uitlevering tussen de lidstaten;
- vaststelling van een gemeenschappelijke definitie van terrorisme;
- zo snel mogelijke uitvoering van de door de Europese Raad van Tampere vastgestelde maatregelen;
- opstelling van een gemeenschappelijke lijst van terroristische organisaties;
- informatieuitwisseling inzake terrorisme tussen de lidstaten en Europol en vorming van een team van terrorismebestrijdingsspecialisten binnen Europol;
- sluiten van een samenwerkingsovereenkomst tussen Europol en de bevoegde Amerikaanse instanties.

2. Ontwikkeling van internationale rechtsinstrumenten

De Europese Raad heeft opgeroepen tot zo snel mogelijke uitvoering van de bestaande internationale verdragen inzake terrorismebestrijding en steun uitgesproken voor het Indiase voorstel om in VN-kader te komen tot een algemeen verdrag tegen het terrorisme.

3. Financiering van terrorisme

De Europese Raad heeft de Ecofin en JBZ-Raad verzocht de nodige maatregelen te treffen ter bestrijding van iedere vorm van financiering van terroristische activiteiten. Actiepunten in dit kader zijn:

- snelle totstandkoming van de richtlijn;
- bevrozing van vermogens of bewijsstukken van criminele organisaties;
- ondertekening van het Protocol betreffende wederzijdse rechtshulp in strafzaken tussen de lidstaten;
- maatregelen van de Raad tegen niet-coöperatieve landen en gebieden: de Ecofin Raad van 16 oktober heeft de lidstaten aangespoord om tot nauwe samenwerking en afstemming te komen bij het nemen van tegenmaatregelen tegen landen die niet voldoen aan de kwaliteitseisen inzake anti-witwaswetgeving;
- bevrozing tegoeden terroristen; naast bestaande regelgeving om de tegoeden van terroristen die directe banden hebben met de Taliban alsmede Bin Laden en de Al Qaida organisatie te bevriezen werkt de Raad thans aan een instrument dat het mogelijk maakt om ook tegoeden te bevriezen van terroristen die daarmee geen aanwijsbare band hebben.

4. Bevordering van de veiligheid in de luchtvaart

Actiepunten betreffen:

- de indeling van wapens;
- de technische opleiding van de bemanningen;
- controle van bagage;
- de bescherming van toegang tot de cockpit;
- controle op de kwaliteit van de veiligheidsmaatregelen in de lidstaten.

5. Extern optreden

In het actieplan spreekt de Europese Raad zich uit voor een grotere betrokkenheid van de Unie bij de voorkoming en stabilisering van regionale conflicten, m.n. in het Midden-Oosten. Daarnaast stelt de Europese Raad dat de Unie het meest efficiënt kan opereren door het gemeenschappelijk Buitenlands en Veiligheidsbeleid (GBVB) verder uit te bouwen en het Europees Veiligheids- en Defensiebeleid (EVDB) zo snel mogelijk operationeel te maken. In dit kader werkt de Raad momenteel aan een systematische evaluatie van de relatie van de Unie met derde landen, waarbij de terrorismesituatie in derde landen alsmede de houding en het optreden van de overheid ten aanzien van de verschillende facetten van terrorisme geanalyseerd wordt, teneinde een beter en breder beeld te krijgen van het wereldwijde terrorismeprobleem en te bezien op welke wijze derde landen gestimuleerd en geholpen kunnen worden in de strijd tegen het terrorisme.

Over de voortgang bij de implementatie van onderdelen van het actieplan wordt de Kamer regelmatig geïnformeerd door middel van geannoteerde agenda's, voorbereidend overleg en schriftelijke verslagen van de ER, de AR en relevante vakraden.

RvE:

Tijdens de 109de Ministeriële Conferentie van de Raad van Europa (RvE) op 7 en 8 november jl. is op het gebied van terrorismebestrijding besloten de inspanningen van de Raad van Europa te baseren op drie hoekstenen:

1. Versterking van de juridische samenwerking binnen de RvE

- Mogelijke aanpassing RvE anti-terrorisme Conventie en openstelling voor met name OVSE-leden die geen lid of waarnemer zijn van de RvE. Het wegnemen van reserves t.o.v. onderdelen van deze Conventie.
- Instelling van een «Multi-disciplinary Group on Terrorism» (MGT) om bestaande instrumenten te verbeteren en de activiteiten te coördineren.
- Intensivering van RvE-activiteiten om de financieringsbronnen van terrorisme aan te pakken, een en ander in samenwerking met andere internationale organisaties.

2. Bescherming van de fundamentele waarden

- Bevestiging dat maatregelen in de strijd tegen het terrorisme consistent moeten zijn met de vereisten op het gebied van democratie, rechtstaat en mensenrechten.
- Onderkenning van de autoriteit en expertise van de Raad in de bescherming van fundamentele waarden, via de conventies en uitspraken van het EHRM.
- Opdracht aan het «Steering Committee on Human Rights» om richtlijnen op te stellen die lidstaten in staat moeten stellen te reageren op ontwikkelingen die de fundamentele principes en waarden van de Raad van Europa bedreigen.

3. Investering in democratie en meer sociale cohesie

- Continuering en waar mogelijk intensivering van regionale samenwerkingsprogramma's op het gebied van de strijd tegen intolerantie en discriminatie.
- Bevordering van interculturele en interreligieuze dialoog teneinde grotere cohesie te bereiken en het gevaar van wederzijdse misverstanden op deze gebieden te beperken.
- Kennisname van suggesties van de SG RvE om het «North-South Centre for Global Interdependence and Solidarity», alsmede de «Development Bank» in te zetten.

OVSE:

Het tijdens de OVSE Ministeriële in Boekarest (3–4 december jl.) aanvaarde «Plan Action for Combatting Terrorism» is evenwichtig en geeft goed aan wat de specifieke, eigen rol van de OVSE kan zijn in het bestrijden en voorkomen van terrorisme. De leidende rol van de VN wordt onderschreven en daar waar van toepassing wordt verwezen naar samenwerking met andere organisaties (EU, Raad van Europa, OESO, UNODCCP).

De aan de OVSE eigen alomvattende veiligheidsbenadering komt goed tot uiting in de elkaar onderling versterkende activiteiten die kunnen worden ondernomen in het kader van de drie dimensies:

- In het kader van de politiek-militaire dimensie zal het Forum for Security Cooperation naleving van de Code of Conduct en het Document inzake kleine wapens hoog op de agenda zetten.
- De Coördinator Economie en Milieu zal zijn activiteiten ter bevordering van goed bestuur en bestrijding van corruptie verder intensiveren.
- De meeste nadruk ligt echter bij activiteiten op het gebied van de

menselijke dimensie. Daar is een rol weggelegd voor het ODIHR (o.a. technische assistentie bij omzetting internationale verdragen in nationale regelgeving, versterking democratische rechtsstaat), de HCNM (bescherming positie nationale minderheden) en de media-vertegenwoordiger (bevorderen tolerantie en tegengaan vreemdelingenhaat in de media).

Het Secretariaat coördineert de OVSE politie-activiteiten (training, vorming multicultureel politiekorps). De OVSE staten zelf dienen tolerantie, multiculturalisme en mensenrechten te bevorderen. Daar waar de OVSE missies in het veld heeft, zullen deze actief betrokken worden bij de uitvoering van activiteiten.

OVERLAP OF AANVULLING?

Zowel de Raad van Europa als de OVSE richten zich bij hun inspanningen ter bestrijding en voorkoming van terrorisme op intensivering van al lopende activiteiten en programma's, direct (RvE: openstellen European Convention on Suppression of Terrorism voor niet-leden) dan wel indirect (versterking democratische rechtsstaat). Dit geldt in mindere mate voor de EU, waar in het licht van de aanslagen ook een groot aantal nieuwe initiatieven is genomen.

- Het unieke karakter van de EU is gelegen in de veelheid aan beleids-terreinen die in het kader van de terrorismebestrijding kunnen worden bestreken, het feit dat een groot aantal actiepunten vertaald wordt in EU-regelgeving die direct dan wel indirect doorwerkt in de lidstaten en de steeds belangrijker rol van de EU als internationale politieke actor.
- Het comparatieve voordeel van de Raad van Europa is het beschikken over instrumenten die juridisch bindend en dus afdwingbaar zijn.
- Het voordeel van de OVSE ligt met name in het beschikken over een groot aantal missies in het veld waardoor er op directe wijze op allerlei niveaus met de lokale autoriteiten kan worden samengewerkt.

De activiteiten van de Raad van Europa en de OVSE raken elkaar op het gebied van de versterking van de democratische rechtsstaat. Beide organisaties werken daar vanuit de eigen invalshoek:

- De Raad van Europa richt zich op bevordering van juridische beginselen van de rechtsstaat en op juridische bescherming van individuen en heeft een grote hoeveelheid regionale samenwerkingsprogramma's.
- Bij de OVSE staan de werkzaamheden meer in het kader van het bevorderen van stabiliteit door middel van het ontwikkelen/versterken van goed bestuur, civiele samenleving en een multiculturele samenleving.

Essentieel verschil tussen beide organisaties blijft het verschil in lidmaatschap: de Centraal-Aziatische republieken (en Canada en de VS) zijn geen lid van de Raad van Europa.

Bevordering van de democratische rechtsstaat is ook een belangrijk uitgangspunt van de Europese Unie, waarbij de Unie zowel dit uitgangspunt hanteert als voorwaarde voor verdere integratie (denk aan het EU-uitbreidingsproces en het Stabilisatie- en Associatieproces) als dit uitgangspunt bevordert door de aanbidding van concrete technische en/of financiële steun. Bij steunverlening wordt waar mogelijk samengewerkt met en gebruik gemaakt van de kennis en ervaring van de RvE en de OVSE.

Concluderend kan gesteld worden dat er eerder sprake is van aanvulling en wederzijdse versterking van elkaars activiteiten, dan van overlap. Bovendien is het werkterrein van de versterking van de democratische

rechtsstaat zo omvangrijk, dat het risico van ondoelmatige duplicatie of overproductie te verwaarlozen is.

WEU

Met betrekking tot de positie van de WEU verwijs ik naar mijn eerste antwoord op de motie van Van der Linden c.s., waarin ik heb aangegeven voor de WEU geen actieve rol meer te zien. De positie van de WEU-Assemblee heeft daarmee ten aanzien van de WEU vanzelfsprekend minder inhoud gekregen. Van de wens van de WEU-Assemblee om een rol te blijven spelen op het gebied van Europese veiligheidsvraagstukken heb ik kennis genomen. Het proces van gedachtevorming over grotere democratische controle op het EVDB is door Nederland in gang gezet. De WEU-Assemblee wordt hierbij nauw betrokken en de actieve bijdragen van haar leden aan het debat worden zeer op prijs gesteld. Mijn hoop is dat door een frequente gedachtewisseling tussen parlementariërs onder elkaar en tussen Parlement en Regering, ideeën en opties naar voren zullen komen die Nederland, liefst in nauwe samenwerking met België en Luxemburg, kan inbrengen in de discussie over dit onderwerp binnen de Europese Unie. Nederland hecht er enerzijds aan dat die discussie op korte termijn begint, maar moet anderzijds constateren dat in de overige lidstaten animo voor dit onderwerp niet bijzonder groot is.

Parlementaire dimensie

Met betrekking tot de parlementaire dimensie op het Europese Veiligheids- en Defensiebeleid (EVDB) wil ik u tenslotte wijzen op het verslag van het seminar van 14 mei jl. over dit onderwerp dat het Parlement in juni toeging (buza 000308). Inmiddels hebben ook onder Belgisch Voorzitterschap conferenties plaatsgevonden over dit onderwerp, waaraan ook diverse leden van het Nederlandse Parlement hebben deelgenomen.

Over dit onderwerp schreef ik de Tweede Kamer eerder al in antwoord op de motie Koenders van vorig jaar (27 400 V). Kern van deze brief was dat Nederland zich zeer inzet voor goede betrokkenheid van de diverse parlementaire vergaderingen die te maken hebben met het EVDB. De bovengenoemde conferenties zijn dan ook door Nederland mede georganiseerd, of mede voortgekomen uit de aandacht die Nederland voor dit onderwerp heeft gevraagd. In de verdere ontwikkeling van de initiële ideeën die door Nederland terzake zijn gelanceerd hebben de parlementariërs zelf echter een belangrijke rol te spelen, hetgeen vorm kreeg tijdens de door België georganiseerde conferenties.

Hoewel Nederland dit onderwerp destijds op de agenda heeft kunnen plaatsen, moet ook geconstateerd worden dat niet alle lidstaten overtuigd zijn van de noodzaak om hierover initiatieven te nemen. Een aantal lidstaten wenst dit onderwerp bovendien alleen te bespreken als onderdeel van een breder debat over de toekomst van de rol van de nationale parlementen in de Europese architectuur. Voor Nederland blijft de parlementaire dimensie van het EVDB echter een punt van aandacht.

De Minister van Buitenlandse Zaken
J. J. van Aartsen